Видици

СВЕТИСЛАВ БОЖИЋ, ЈЕДАН ОД НАЈЗНАЧАЈНИЈИХ СРПСКИХ КОМПОЗИТОРА СВИХ ВРЕМЕНА, ЕКСКЛУЗИВНО ЗА „НАЦИЈУ”

Тужни осмех Византије

„Утерани смо у кривицу, у немоћ, у светрајућу акцију самопоништавања. Терају нас да заборавимо колико је природно и отмено волети свој народ, своју земљу и борити се за афирмацију њених вредности. Премрежени смо онима који одлазе некамо другде по своје мишљење. Презиру их чак и они којима служе. Држава је изгубила ауторитет и вољу да се меша у своју будућност. Европа, коју је сустигло проклетство због тога што је издала Византију, Царицу Хришћанства, према нама обнавља трагичне потезе. Постоје ли још ВРАТА СПАСА и како се кроз њих пролази?”

Пише: Маја Радонић

Професор је на Факултету музичких уметности и несумњиво један од најзначајнијих

композитора српске духовне музике, засноване на православној традицији и византијском културолошком коду. Музику Светислава Божића изводили су бројни врхунски домаћи и инострани ансамбли, а нарочито фасцинирају резултати његове сарадње са великим светским хором „Глинка" и Државном филхармонијом из Запорожја, Украјина. Истовремено, он је одличан посматрач ортегијанског типа, врстан социокултурни аналитичар и национални мислилац, један од оних који у избору између тренда и вечне Србије никада нису имали нарочитих дилема.

• Ваше стваралаштво умногоме се заснива на православној и словенској традицији и култури, али, судећи по пријему Ваших дела у преко двадесет земаља света где су извођена, изгледа да нигде не постоји проблем разумевања?

Музика је универзални језик Земљиног шара, далеко комплекснији, моћнији, него што и слутимо, нарочито ми, утерани у кривицу, у немоћ, утерани у светрајућу акцију поништавања сваковрсне, па и властите музичке меморије. Већ деценијама нас уче да је напев роднога тла, сопственог народа, нешто што треба заборавити, што треба понизити, искарикирати, што треба препустити недораслој естради и приученим кловновима, који перјају осокољени силним незнањем и, наравно, неограниченом подршком марионетски послушно устројених медија.

Гледајући псеудомузичку понуду и слушајући њену садржину, можемо да уочимо замашан труд центара моћи који, преко необавезног и крајње празног музичког модела, праве малигну слику потенцијално надолазеће емоције у тек зачетим просторима перцепције младих. Музика је у свом суштинском значењу потпуно исисана из тих аудио-визуелних садржаја, а на њено место убачен је наркотични слој који разара одмах, касније, увек и за сва времена. Такви садржаји, педантно организовани, имају за циљ да пониште и понизе интелектуално, духовно, ментално и (наравно) национално достојанство најшире захваћених слојева. Уместо да слушамо аутентичан и аутентично уметнички обликован садржај одређених звучних топонима, тих амблема народа и култура, данас се, такозваном цивилизованом човечанству, нуде аудио-визуелни пакет-аранжмани, упаковани на једном месту, с циљем да прикажу искривљену слику духовне и музичке акустике Света.

НАЦИОНАЛНО И УНИВЕРЗАЛНО

Основни модели моје музике и мог уметничког обликовања део су стабилних духовних и културолошких зона, које су недвосмислено разумљиве сваком бићу одраслом и одгојеном на традицији. Из једног извора потекли, музички обрасци Византије, у словенској редакцији српског искуства, сасвим кореспондирају својим православним знамењем са свим звучним плочама, од Патагоније до Аљаске или Тибета, ма какве религијске формације постојале и уређивале духовни живот у наведеним зонама. Стога се музика, рецимо Светислава Божића, сасвим лако и са разумевањем слуша свуда, где није разорено дело Творца и где људи нису починили толико насиље којим су избрисали сећање. На примеру досадашње судбине своје музике учинило ми се да наде још има.

• Борхес вели да је „музика најсавршенији облик времена". Шта је музика за Вас, чији тонови „сежу до несагледивих висина и дубина искона, до самих заметака драме човека и света"?

Када посустане земаљски вид, када се уморе од дугог путовања предака очи наше, када нас сустигну среће и разочарања од достигнуте и жуђене земље, прилази нам музика и као мати нас упућује на Велико Време, на коридор, где смо изнедрени и љубављу немерљивом одаслани у један неупоредиво мањи простор који се на земљи зове живот, а негде, тамо далеко, астрални пут коме нема краја. Живот, та вредност и Дело без премца, окренут оваквим зрачењима и искушењима и јесте некаква врста драме, можда више сплет метаморфоза у којима се несагледивом силином разређују и згушњавају стања емоције, конституишу знаци оних искустава која настају када се прођу неколики прстенови вечно живе енергије, која у једном сићушном периоду носи наше име, наш лик, призива радост и бол, чије смо боравиште. Ту негде, у овако изреченим наслутима искуства, почивају разлози мога коначишта у музици.

БУМЕРАНГ НЕОПРОСТИВИХ ИЗДАЈА

• Кажете да је Византија битан елемент традиције на коју се наслањате и којој припадамо. Препознајете ли неовизантијске кодове у савременој српској култури и да ли су они довољно креативно тумачени?

Недвосмислени су трагови Византије не само у мојој музици, него и комплетном корпусу наше културе. Византија је широка оаза и вечно жива духовна жудња православног и словенског света. Она је мост и родитељка многим врлинама које су красиле и, на сву срећу, још увек красе широки географски појас медитеранске културе, па и цивилизације. Њена отменост не да се сакрити од очију добровидећих и духовно опремљених сведока и учесника околности и догађаја. Наравно, о њеној и нашој голготи после 1453. године написане су небројене странице, али и заборављене. Њеним обешчашћивањем свет, а нарочито хришћанска Европа, доживели су пораз чије последице нису биле кобне само за српски народ. Комоција трговачки инпостираних Ђеновљана, лагодност и дипломатска шарада Рима, оставила је Мајку, Царицу на Босфору, незаштићену, чиме је западноевропска култура прибавила себи и својој будућој судбини привилегију духовног сирочета. Трагедија оних који су израсли на духовном стаблу Византије, и који је у својим молитвама занављају и призивају, није мала. Можда то не боли довољно овако презаузету Западну Европу, али је чињеница да се за живот држава и могућих савеза, још увек пита та Усамљена Господарица хришћанског света.

Све што вреди у српској култури, није се оглушило нити превидело Знак и Знамење византијско. Тамо где се помиње и хујн Име њено види се и чује Дело.

Изван византијског сазвежђа све су трикови и празна слова недаровитих појединаца и неутемељених институција, које су кривотвориле истину, покривајући своју лаж хиљадама реформи. Због таквога стања, које је званично промовисало нашу елиту, нашли смо се на рубу самоуништења. Не бавећи се духовним плодовима византијског искуства, склопили смо очи и уснули пред највећим опасностима и изазовима. Постали смо далтонисти за најважније сигнале времена у коме се нисмо снашли.

• Савремену Србију, па и њену културу, карактерише провинцијално епигонство и потпуно некритичко преузимање туђих модела, без разумевања и превредновања. Како гледате на фестивале попут „Егзита”, са становишта музичког квалитета, а потом и феноменолошки?

Савремена Србија и пишти због вишедеценијског отклона од византијског трага и духовног искуства које је Византија устројила, редактовала и предала свом комонвелту на уживање. Одбацивши своју одору, ми смо обукли туђу. Осећамо да ту нешто није сасвим како треба, али су путеви до сазнања силно запречени, ометени, прекопани. Лишени јеванђеоских поука и порука, неопремљени, ми смо у једном крвавом и црном веку, 20-ом, примили лажну нафору, научили лажно јеванђеље, поверовали у лажног пророка, и сав тај лом оплакали лажним сузама. Само је смрт била стварна.

На жалост, „Егзит” је само једна у низу континуирано пројектованих обмана, где треба духовно поломити сваку помисао на Живот и Истину, на критичку дистанцу од модерних аквизитера сваковрсног насиља. Стога наша трагедија и има једну провинцијално-новокомпоновану димензију, јер је дошла као резултат пробоја у свет погледом из жабље перспективе. Народ који је у једном периоду, изложен тешком терору коминтерновске врхушке (на жалост, и данас активне, по секцијама и комисијама, само је променила „интернационалу”), заборавио име Милоша Црњанског, владике Николаја Велимировића, оца Јустина, није ни могао другачије проћи.

СИНАТРА У СМЕДЕРЕВУ

• Изразили сте жаљење због појава попут оне да стару београдску кафану „Смедерево” затворе и у истом простору отворе клуб „Синатра”?

Кафана „Смедерево” је метафора за стање у свим порама овога града, Србије, народа. Та провинцијално-вулгарна и нападна линија кафића и клубова, оглашава сву празнину и нестрпљење такозване елите која хоће углед и позицију са које ће својом недаровитошћу вући овај несрећни род у блато и поразе. Новонамоловани клубови треба да покажу како смо еманциповани. То, на жалост, веома подсећа на стање на нашој уметничкој, академској музичкој сцени, где се хвалимо новонабављеним инструментима, али не и уложеним сатима рада којима бисмо омогућили својим прстима да просвирају на тим истим инструментима. Ни у кафани „Смедерево”, а ни у клубу „Синатра” срећа не вреба посетиоца. Ипак, отмен и паметан свет чува и на тим местима симболе свога постојања и претеклог менталног достојанства и зрелости.

• Организована деструкција и нихилизам, као што су предвиђали Ниче и многи други, шире се. Како се можемо заштитити, да ли је један од начина и предани рад на васпитавању укуса младих?

Рад и преданост, готово монашка одговорност према учињеном, могу снажно да обликују нараштај. Већ описана померена стања која зову музиком су управо непрегледне зоне неуредног живота, претрпаног нерадом. Младост која се повлачи по улицама, кафићима, назови фестивалима, од касних вечерњих сати до зрелог сванућа, има потребу само за ролетном и бекством од светлости дана. Они који издржавају овакав начин живота, својим савијеним стомацима, или трговином наркотицима, недвосмислени су кривци за наведено стање. Држава је поодавно изгубила ауторитет, али и вољу да се меша у своју будућност. Неко ће се или уморити, или ће овај народ, немаран према своме сутра, отићи у фиоку, и тиме честите и болне вапаје оданих учинити излишним.

ЗАШТО НАС ЕВРОПА НИЈЕ ВОЛЕЛА

• Како би, по Вашем мишљењу и виђењу, требало да изгледа сусрет Србије и Европе данас, а да буде обострано користан, прихватљив и стваралачки?

Европа не може без уважавања духовног ауторитета византијског комонвелта да прихвати Србију. Тај крајње подривачки рад европских парламентараца иза леђа Србије, активно менторство према окружењу, спада у домен виђене дипломатије која је српски народ коштала страшних жртава. Игнорисање и протеривање духовног контекста српске државности (а без ње нема релевантног дијалога) значајан је проблем у новијој историји. На жалост, Европа обнавља већ виђене потезе и стога је сусрет Србије и Европе далек, и за Србију готово ирелевантан. Трагедија европског погледа лежи у апсолутном превиђању суштинских проблема. Уколико је Европа у источном хришћанству препознала највећу опасност, онда су преостали сати српскога питања и удовољавања стандардима и статусима последња жеља на смрт осуђеног. Оваква цинично-углађена игра Европе према Србији открива и можда суштинску немоћ овог старог континента да заустави своју пропаст? Ослонац на неке млађе формације и рудиментарни примитивизам надолазећих можда готово чулно фасцинира већ увелико остареле европске потенције? У сваком случају, и мимо свих трговачких логика, и изван љубави коју политика не познаје, званична Европа и њена чудно оркестрирана дипломатија нису волеле Србију. Зашто? Одговор ћемо потражити у неком другом животу и у виртуелним исповестима виновника небројених хроника смрти.

• Неки критичари, нарочито они проамерички оријентисани, сматрају Вас „отменим и стога опасним националистом", као и „антиглобалистом". Осећате ли се и Ви тако и да ли Ваша опредељења представљају пловидбу против матице?

У овом питању је много више комплимената неголи замерки. Стил којим државници Велике Британије, Француске, Немачке, Америке, промовишу циљеве својих земаља, како ригорозно бране своје интересе, нарочито на територији других, суверених држава, храбри ме у ставу да је сасвим природно и отмено волети свој народ, своју земљу и борити се за афирмацију њених вредности и њено постојање. У томе не видим

никакву опасност. Понизно мислити онако како то налаже могући ментор није неизводљив став. Ми смо, на жалост, у овим тренуцима премрежени онима који одлазе некамо другде по своје мишљење. Чини ми се да велики и моћни на починиоце таквих услуга гледају, у крајњем збиру, са презрењем. Ропство и добровољно одабрано конвертитство превасходно је резултат духовне и менталне закржљалости и претходи физичком. Стога не пловим против матице, но идем матици Живота у сусрет.

ТАЧКА СМРТНЕ ОПАСНОСТИ

• Век у којем смо рођени обележили су, поред осталог, феномени као што су „масовна култура" и индустријализација свести, снова, забаве. Шта човек нешто добија тиме, а шта губи?

Оно што је за људе највећа мудрост, за Господа је највећа лудост. Можда ту негде лежи одговор на пренаглашену човекову заинтересованост за све новотарије, којима иде у сусрет, које га маме и истовремено обмањују. Уколико унесемо превише света у себе, унели смо и превише отрова, садржаја које не можемо да артикулишемо нити да их уградимо у своје искуство. Хедонизам је опасно стање духа и материјалног упијања живота. Стога су кочнице више него потребне. Суздржавање, као мера која води у слободу, неопходно је ангажованом човечанству данас, јер се толико захуктало да ће само себе избацити из игре, а увести своје роботизоване двојнике. Увелико су нарушене пропорције живота, а то је тачка смртне опасности.

• „Врата спаса", Ваше дело инспирисано поезијом Рајка Петрова Нога, представља „потресно сведочанство о нашој тешкој садашњости". Видите ли доиста, после свега, пред Србијом и Европом врата спаса и шта се иза њих налази?

За коцкарским столом је тешко тражити спас. Хазардери великог формата имају само једну могућност, а она се огледа у томе што ће својом бахатошћу управо затворити Врата Спаса. Европа је својом охолошћу препустила Златни рог, Босфор, ђаволски се лишила Царице Византије, а управо на тим обалама су Врата Спаса, недалеко и Кијевска Врата. Овако интонирана и наштимована Европа не може проћи кроз та врата. Она мора да окаје свој цивилизацијски немар и инцидент и да артикулисано, кроз време, санира катастрофални губитак. Европи су већ исцуреле залихе кисеоника, а то значи и да је расуђивање њених политичких моћника спорно. Негујући само једно плућно крило римске редакције са својим варијететима (од којих су неки веома супротстављени), угашен је рад цариградског басена. Источно хришћанство је то друго плућно крило изнурене Европе, и она га мора вратити у своје груди. Без тог чина овај континент нестаје у мору зелене боје. **<**

(Август 2005)